

museum tijdschrift

Het grootste kunsttijdschrift van Nederland

nr 4 juni-juli 2022 • € 10,50 • verschijnt 8x per jaar

Domburg

Jo Koster

Overzicht van een
reislustig leven

Rotterdam

Here we are

Het belang van
vrouwen in design

Londen

Ingres & Picasso

Waarom grote
kunstenaars stelen

+ de tentoonstellingsagenda
40 pagina's gratis bijlage

BP

02204

8 710966 970829

BLIK OP ONEINDIG

Stedelijk Museum Alkmaar

RUDI VAN DE WINT

IDEALIST MET NAAALD & DAAD

Kan kunst echt een verschil maken?
Als het aan **Sara Vrugt** ligt wel.
Met handwerken als middel
beweegt ze mensen om bij te
dragen aan een betere wereld.

DOOR ANNEKE VAN WOLFSWINKEL

'Honderdduizend
bomen en een bos
van draad', 2020-22

Sara Vrugt

Honderdduizend bomen en een bos van draad is een kunstwerk dat je binnenloopt alsof je een bos ingaat: je volgt een paadje, kijkt omhoog langs stammen, ziet bladeren en vogels in allerlei kleuren. Je volgt de bocht en ziet weer andere vogels, een boomhut, een stronk, andere bladeren in nieuwe kleuren. Dit bos van honderd vierkante meter is geborduurd op een hoge, transparante zwarte lap stof, die in een spiraalvorm is opgehangen. De borduursteken variëren van eenvoudige rijgsteken voor de bladeren tot zeer verfijnde steken voor een pimpelmees, een roodborst of ijsvogel. De bomen omhullen je, beschermend en rustgevend. In het midden van de spiraal hangen honderden losse geborduurde blaadjes en sta je oog in oog met een uil. Onderaan het gigantische borduurwerk zie je de wortels van de bomen, gevormd door sierlijk geschreven zinnen. Allemaal gaan ze over de persoonlijke ervaringen van mensen met bomen. Iemand schreef: "Ik wil graag een eik worden, later als ik dood ben."

'SAAIE' STOF

Het 'bos van draad' is bezig aan een tournee langs musea in Nederland. Intussen, in haar atelier in Den Haag, in een voormalige fabriek voor scheepsbesturings-systemen, bereidt Sara Vrugt (1981) haar nieuwe project voor. *Van kade tot zelfkant,*

gemaakt op uitnodiging van Stichting Vrienden van het Singelpark, vindt deze zomer plaats in Leiden. In de grote gemeenschappelijke ruimte van het ateliercomplex staat een platte podiumwagen, waarop ze van oude deuren wanden aan het maken is. In haar atelier legt ze uit wat ze met die wagen gaat doen: "Het wordt een mobiele werkplaats, waarmee we op verschillende plekken in het Singelpark in Leiden, samen met inwoners van de stad, het 'Leidse saai' gaan maken, een lichte wollen stof."

Ze dook in de geschiedenis van 'lakenstad' Leiden en ontdekte dat een bepaalde groep mensen daarin een cruciale rol heeft gespeeld: vluchtelingen. "In de zes-

'IK WIL GRAAG EEN EIK WORDEN, LATER ALS IK DOOD BEN.'

tiende en zeventiende eeuw kwamen er vanuit de Zuidelijke Nederlanden veel protestanten naar Leiden, om de katholieke inquisitie te ontvluchten. Zij namen kennis mee die heel welkom was in de stad: het beroemde Leidse laken, een hoogwaardige, zware wollen stof, was zo duur om te maken dat het zichzelf de markt uit prijsde. Die vluchtelingen konden een wollen stof maken die vergeleken met laken heel gewoontjes was en daarom 'saai' werd genoemd, maar die wel veel sneller en goedkoper te produceren was",

vertelt Vrugt. Die kennis werd verwelkomd, sterker nog, Leiden ging actief vluchtelingen aantrekken om genoeg deskundige arbeiders in huis te halen. Iedere stap van de productie werd door andere arbeiders uitgevoerd. Zo waren er ververs en vollers, die vanwege de stank of de gevaarlijke stoffen die ze gebruikten in aparte wijken werden geplaatst. Iedereen werd door de keurmeesters streng afgerekend op zijn werk: het huidige Museum De Lakenhal is gebouwd met geld dat de stad verdiende met boetes voor arbeiders die gesjoemeld hadden.

HALF KLOSJE GAREN

Het productieproces van 'Leids saai' gaat Vrugt, van juni tot september, stap voor stap uitvoeren in de mobiele werkplaats. Het begint met een kudde schapen, die wordt geschoren in het park. Dan moet de wol worden gesorteerd; er zitten zo'n twaalf verschillende soorten wol op één schaap, elk geschikt voor een ander doel. Dan volgt het kaarden, spinnen, weven, verven en vollen, met als eindresultaat één grote lap 'Leids saai'. Iedere stap wordt uitgevoerd op een andere plek in het park, dat zo'n zes halve kilometer lang is en de loop van de singel rond de oude binnenstad volgt.

En het bijzondere is: iedereen mag meedoen. Vrugt: "Als je een paar uur werk steekt in één onderdeel van het proces, bijvoorbeeld het spinnen van een half klosje garen, groeit vanzelf je waardering voor het hele productieproces van textiel. Daarmee hoop ik dat mensen zich bewuster worden van de vaak achteloze manier waarop wij met kleding omgaan." Voor dit project werkt Sara Vrugt samen met illustrator Nina Mathijssen, die zich als activist inzet voor het verbeteren van arbeidsomstandigheden van bijvoorbeeld schoonmakers. In de wagen komt een minikeurhal, waar deelnemers individueel een soort keuring ondergaan. Vrugt: "Zo wordt invoelbaar hoe het is om beoordeeld te worden op je arbeid. Uiteindelijk zullen alle deelnemers, misschien enkele honderden, elkaar ontmoeten. Dan wordt zichtbaar hoeveel mensen aan die ene lap stof hebben gewerkt."

Mensen bij elkaar brengen met handwerken en textiel, én daarbij een geslaagd beeldend werk neerzetten, dat is waar het in het werk van Sara Vrugt om draait. Kort na haar studie Textiel en Mode aan de

Ik wil graag een eik worden Later als ik dood ben.
Hij was mijn held, mijn broer de soldaat. Hij was erbij op
Dat door meisjes niet. Dus veldde ik mij een jongen met kort haar en een korte broek.
Met was moord. Moord met voorbedachte zede. Ik zat op school toen het gebeurde. Mijn moeder huilde,
Wafelaria: Bepalt en brakt of vad. In de wintert zijn we op
Just nature. Broadly. We one not separable. First we wore inside and now we
Natuurwerk, ik raad het iedereen aan. De boom nodigde mij uit om
Een wit laken nodigt hen uit. Samen met de wintert. De boom nodigde mij uit om
Bomen, ik ben zo alleen van de stad en niet bij mijn moeder. De boom nodigde mij uit om
Het eet riken van de natuur. Het span het rijk verzuurde. Ik kocht
Licht veruurt, licht raakt, licht omarmt, licht smaakt, licht
De wortel is er nog. Maar je de natuur te horen. Leiden zander
Van Beeld als kind maar kindelboom. Het was moord. Moord met voorbedachte zede. Ik zat op school toen het gebeurde. Mijn moeder huilde,
De Druives Morsen. De boom nodigde mij uit om

'VAN DE KLIMAATPROBLEMATIEK KAN IK ECHT WAKKER LIGGEN.'

FOTO'S: ROGIER CHANG

Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag wilde ze een statement maken tegen de modewereld, waarin stelt lange spierwitte modellen de norm waren. “Ik was helemaal niet geïnteresseerd in mode, maar veel meer in het lichaam. Hoe kijken wij naar elkaar en hoe beoordelen we het uiterlijk van de ander en van onszelf? Om in de stad een sterk, beeldend statement te maken over kleding en diversiteit, had ik heel veel mensen nodig.” Dat statement werd *Een rode draad* (2009): een optocht door Den Haag van driehonderd in het rood geklede mensen in alle soorten en maten, drie kilometer lang. Daarna volgden meer participatieve kunstprojecten, onder meer de met woorden uit een gedicht van Anna Enquist geborduurde stoelzittingen in de Oude Kerk in Amsterdam (*Stof tot nadenken*, 2013), een project over kijken naar anderen en naar jezelf (*Look At You*, 2010-15) en het omvangrijkste werk tot nu toe: *Honderdduizend bomen en een bos van draad*, begonnen in januari 2020.

MOEDER AARDE

“Van de klimaatproblematiek kan ik echt wakker liggen”, zegt Vrugt. “Er moet zo veel veranderen, maar ik weet dat het echt niet helpt als je gaat preken over veganistisch eten of minder vliegen. Ik raakte geïnspireerd door de Vietnamese boeddhistische monnik en vredesactivist Thich Nhat Hanh, die dit jaar overleden is, en zijn term ‘interbeing’. Alles is met elkaar verbonden, leerde hij. Zo kan een prachtige lotusbloem alleen groeien door de modder waarin hij wortelt. Die gedachte over de verbondenheid die wij mensen met de natuur hebben en de overtuiging

Borduren in de Hortus Botanicus, Leiden

dat de aarde onze moeder is, die we liefdevol moeten behandelen, bracht mij op het spoor van de stichting TreeSisters. Die plant bomen, vooral in tropische gebieden. Dat wilde ik doen: bomen planten, iets dat echt verschil maakt in de wereld. Het ‘bos van draad’ is daar helemaal omheen bedacht.”

CYCLUS

Meer dan duizend mensen hebben meegewerkt aan het borduren. Sommigen waren heel ervaren, anderen deden het voor het eerst. Tijdens de lockdown in het voorjaar van 2020 verstuurde Vrugt per post naaipakketjes met losse blaadjes, maar later konden mensen op verschillende locaties weer echt samen borduren. Vrugt: “Mensen maken kennis met elkaar tijdens het werken, het werk is traag en daardoor rustgevend. Tegelijk hebben heel veel mensen, aangesproken door het kunstwerk, geld gedoneerd, waardoor we honderdduizend bomen kunnen laten planten. Dit project is een voorbeeld van ‘craftivism’: door samen te handwerken, maak ik een statement over iets dat ik belangrijk vind.”

Wanneer de lap ‘Leids saai’ komend najaar klaar is, zal het met een speciale ceremonie worden overhandigd aan Museum De

Lakenhal, in aanwezigheid van alle mensen die eraan hebben meegewerkt. Maar het ‘bos van draad’ wacht een ander lot: in 2024 zal de reis langs musea eindigen in de tuin van Museum Belvédère in Heerenveen. Dan zal de stof, met al het borduurwerk, langzaam vergaan en terugkeren tot de aarde. In de zoom van de stof zijn zaadjes ingenaaid, die zullen ontkiemen. Zo ontstaat in de loop van de tijd een klein bos van echte bomen, in de spiraalvorm van het geborduurde bos. “Ik vind het pijnlijk om straks afscheid te moeten nemen,” bekennt Vrugt, “maar ik vind het mooi om die cyclus zichtbaar te maken van opkomen, bloeien en vergaan. Het is een natuurlijk proces dat heel mooi past bij dit werk.”

Anneke van Wolfswinkel is kunsthistoricus

‘Honderdduizend bomen en een bos van draad’, 27 april t/m 3 juli, Hortus Botanicus, Rapenburg 73, Leiden; ma t/m zo 10-18, MK geldig; daarna op diverse locaties, vanaf 2024 in Museum Belvédère, Heerenveen; honderdduizendbomen.nl

‘Van kade tot zelfkant’, 18 juni t/m 27 augustus, Singelpark, Leiden, slotmanifestatie op 10 september, Museum De Lakenhal, Oude Singel 32, Leiden; di t/m zo 10-17; MK geldig; lakenhal.nl, vankadetotzelfkant.nl, vrugt.com